

Tomáš Klimek

Vnímání prostoru a orientace v krajině v českém středověku (12.-14. století)

Perception of Space and Orientation in the countryside in the Czech Middle Ages (12th-14th century)

Abstrakt

Práce pojednává o vnímání prostoru a orientaci v krajině ve středověkých českých zemích od počátku 12. do konce 14. století. V úvodu autor popisuje jednotlivé aspekty vnímání prostoru v dobových kosmologických konceptech. Definiuje odlišnost středověkého náhledu na prostor v podobě množiny konkrétních míst od moderní koncepce absolutního a bezpříznakového kosmu a analyzuje odraz jednotlivých rysů středověkého modelu v textech z českého prostředí.

V rámci analýzy heterogenity prostoru se autor dále věnuje rekonstrukci vnímání náhledu na les jako na jeden z typů středověké krajiny, kterému je v historiografii často připisováno výjimečné postavení v imaginaci dobových lidí. Autor analyzuje výskyt literárního klišé lesa jako nepřátelského prostředí v narativních textech z českého kulturního okruhu a výsledek konfrontuje se závěry interdisciplinárního studia zabývajícího se zkoumáním poměrného zastoupení plochy lesů ve středověké krajině a jeho vývojem, stejně jako způsoby hospodářského využití lesa. Na tomto základě spolu s interpretací výsledků specifické analýzy popravčích knih z konce 14. století dospívá autor k závěru, že les v imaginaci netvořil specifickou jednotku heterogenního prostoru.

V druhé části práce se autor zaměřil na způsoby orientace v krajině, které z podoby vnímání prostoru přímo vycházejí. Provedl rozsáhlou sémantickou analýzu klíčových slov tvořících různé způsoby lokalizací jednotlivých míst v prostoru. Využil zejména texty kronik a listin, tedy dva značně odlišné typy pramenů, jejichž vzájemná konfrontace zvýšila výpovědní hodnotu získaných údajů. Na základě sémantické analýzy autor rekonstruuje podobu způsobů *vyznání se* v krajině a jejich vývoj. Detailně sleduje velkou významovou rozmanitost a vyhraněnost jednotlivých výrazů určujících blízkost či směr a zachycuje první náznaky abstraktního konceptu a oproštění se od konkrétních jednotlivin v popisovaném terénu v textech po období kolonizace a sociálních a hospodářských změn ve 13. století.